

MIRVA MATTILA

Ylitarkastaja, opetus- ja kulttuuriministeriö

HELI TALVITIE

Kulttuurisihteeri, opetus- ja kulttuuriministeriö

Kulttuuriperintö ei kulu käytöstä

Maaseudun kulttuuriperintötyötä tehdään monin tavoin. Paikallisella tasolla se näkyy konkreettisimmin vaikkapa kotiseutumuseon toiminnassa, yhteisten kekrijuhlien järjestämisessä tai kehittämishankkeissa, joissa nostetaan esiin tunnettuja tai uusia paikallisia tai alueellisia kulttuurisia erityispiirteitä. Myös valtakunnallisesti maaseudun kulttuuriperintötyö on esillä erilaisina ohjelmina, strategisina linjauksina ja rahoitusmuotoina.

Rahoitusinstrumentteja tarkastellessa ilmenee, että Manner-Suomen maaseutuohjelman kautta vuosina 2007–2013 erilaisiin kulttuuriperintö- ja kulttuurimaisemahankkeisiin ohjattiin rahoitusta reilun 18 miljoonan euron arvosta. (Kaikkiin kulttuurihankkeisiin käytettiin yhteensä 71,5 miljoonaa euroa, joten kulttuuriperinnön osuus tästä oli noin neljäsosa.) Summa kasvaa, kun pottiin otetaan mukaan EAKR-hankkeet, joiden kautta ohjautui noin 11 miljoonaa euroa lisää koko valtakunnan tasolle (Jakonen 2015; Jakonen & Mitchell 2014.

Rahamäärät eivät kerro ainoastaan siitä, että kulttuuriperintötoimijat ovat löytäneet hankerahoituksen, vaan myös siitä, että työtä halutaan tehdä oikeasti. Kulttuuriperintö ei ole kuollut lause ohjelmallisessa kehittämisessä.

Usein on todettu, että Suomi on museoiden luvattu maa. Ammatillisesti hoidettuja museoita on yli 150 ja pääosin vapaaehtoisvoimin ylläpidettyjä paikallismuseoita lähes tuhat. Museoiden nykytila ja tulevaisuus on tarkastelun kohteena nyt myös valtakunnallisesti. Opetus- ja kulttuuriministeriön johtamassa työryhmässä on tänä syksynä aloitettu museopoliittisen ohjelman laatiminen. Tavoitteena on vuoden 2016 loppuun mennessä laatia linjaukset ja painopisteet museotoiminnalle Suomessa.

Yhteisen tahotilan luominen koko valtakunnan tasolla on tärkeä viesti myös paikallisen tason toimijoille. Kokonaistavoitteena on lisätä kaikkien väestöryhmien osallistumisen mahdollisuuksia niin museoalaan kuin kulttuuriperintöön sekä ylipäätään vahvistaa museoalan

Mirva Mattila

vaikuttavuutta yhteiskunnassa. Lapset ja nuoret ovat erityisen huomion kohteena.

Museopoliittisessa ohjelmassa on tarkoitus ottaa kantaa mm. museolaitoksen rakenteeseen, valtionosuusjärjestelmän toimivuuteen ja rahoituksen kohdentamisen perusteisiin. Menetelmänä käytetään tulevaisuusskenaarioita, joiden avulla rakennetaan vaihtoehtoisia malleja museokentästä osana uusiutuvaa kuntakenttää ja itsehallintoalueiden verkostoa.

Kuluvan vuoden marraskuun aikana kerätään maakunta- ja aluetaidemuseoilta tietoa alueellisen työn toimintamuodoista, verkostoista ja pyydetään arvioimaan myös alueellisen työn vaikutuksia. Lisäksi museoilta pyydetään visioita tulevaisuuden alueellisesta museokentästä sekä näkemyksiä, mihin tarpeisiin tällä työllä tulisi vastata. Tärkeitä museoiden verkostoja ovat jatkossakin paikalliset yhdistykset, joiden tekemä kulttuuriperintötyö on tulevaisuudessa entistä tärkeämmässä roolissa.

Alueellisessa kehittämisessä omat alueelliset erityspiirteet on koettu tärkeiksi. Kuluvan EU-ohjelmakauden paikallisissa Leader-kehittämishjelmissä lähes jokainen ryhmä on ottanut tavoitteekseen paikallisen kulttuurin kehittämisen. Tavoitteena ovat muun muassa kulttuurimaiseman hoito, identiteetin ylläpito, perinteiden siirtäminen nykypäivään, tarinoiden hyödynnys ja kotiseutukokemuksen vahvistaminen. Listan sanat ovat tuttuja. Mukana on onneksi myös uudempia sanoja kuten tuotestus ja digitalisaatio.

Kulttuuriperintöhankkeissa kuten kulttuuriperintötyössäkin on läsnä kaksi rinnakkaista arvoa, kulttuuriperinnön arvo itsessään (esineet, rakennukset, tarinat) ja työn yhteisöllinen arvo.

Tätä yhteisöllistä arvoa ei tule unohtaa ja olettaa, että vitriiniin laitettu tavara tai kirjiaan painettu tarina riittäisi siirtämään kulttuuriperinnön seuraaville sukupolville. Siirto tulee tehdä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tärkeää on löytää keinoja saada myös nuoret

mukaan kulttuuriperintöhankkeisiin ja löytää yhteisiä, kaikkia innostavia tapoja tehdä kulttuuriperintötyötä.

Voivatko valtakunnalliset kulttuuriperintöpoliittiset ohjelmat antaa uutta innostusta maaseudun kulttuuriperintötyöhön ja antavatko ohjelmat arvostusta uudenaikaiselle kulttuuriperintötyölle? Miten omaehtoisuus ja valtion linjaukset sopivat yhteen?

Yksi esimerkki valtakunnallisten toimijoiden ja maaseudun toimijoiden yhteistyöstä löytyy aineettomasta kulttuuriperinnöstä. Aineeton kulttuuriperintö on elävää perintöä, joka on läsnä jokaisen ihmisten arjessa. Se voi olla esimerkiksi suullista perinnettä tai esittävää taidetta, kuten laulut, runot ja tanssit. Aineettomaan kulttuuriperintöön kuuluu myös sosiaalisen elämän käytännöt, kuten leikit ja ruuanvalmistustavat, erilaiset rituaalit ja juhlamenot tai luontoa ja maailmankaikkeutta koskevat tiedot, taidot ja käytännöt. Aineettoman kulttuuriperinnön tunnistamisessa ja ylläpitämisessä juuri paikallisyhteisöillä on merkittävä rooli.

Suomi ratifoi Unescon aineettoman kulttuuriperinnön yleissopimuksen vuonna 2013. Museovirasto vastaa yleissopimuksen toimeenpanosta. Sopimuksen henki kuitenkin edellyttää, että yhteisöillä on keskeinen rooli aineetonta kulttuuriperintöä tunnistettaessa ja määriteltäessä. Käytännön työ ja kansallinen toimeenpano onkin tarkoitus toteuttaa paikallisesti verkostotoimintana sekä yhteisöjen ja sidosryhmien osallisuutta korostaen.

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sopimukseen kuuluu myös aineettoman kulttuuriperinnön kansallisen luettelon laatiminen. Luettelointia on tarkoitus toteuttaa Suomessa kahdessa tasossa. Tavoitteena on, että vielä vuoden 2015 puolella avautuu avoin wikipohjainen luettelo, jossa yhteisöt voivat esitellä omaa aineetonta kulttuuriperintöään. Näiden ehdotusten pohjalta on tarkoitus myöhemmin laatia myös kansallinen aineettoman kulttuuriperinnön luettelo.

Heli Talvitie

Marraskuun lopussa aineeton elävä kulttuuriperintö oli teemana Etelä-Pohjanmaan liiton järjestämässä seminaarissa Seinäjoella. Sopimuksen esittelyn lisäksi paikallinen kulttuuriperintö oli vahvasti läsnä seminaarissa. Työpajassa sukkellettiin pohjalaisuuden ytimeen ja tavoitteena oli löytää vastauksia eläviin pohjalaisiin perinteisiin ja niiden vaalimiseen tuleville sukupolville.

Mitä enemmän kulttuuriperintöä käyttää ja tuunaa, sitä paremmin se voi. Kulttuuriperintö ei kulu käytöstä.

Lähteet

- Jakonen, Olli 2015. Kulttuurin kehittäminen maaseudulla. Kulttuurihankkeet Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa, opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2015:12, Saatavilla: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2015/liitteet/okm12.pdf?lang=fi>. (Viitattu 18.12.2015)
- Jakonen, Olli ja Ritva Mitchell, 2014. Kulttuuri alueellisen kehityksen moottorina. Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) rahoittamat kulttuurihankkeet Manner-Suomessa rakennerahastokaudella 2007–2013. Cuporen verkkojulkaisu 25. Saatavilla: http://www.cupore.fi/documents/Kulttuurialueellisenkehityksenmoottorina_v06.pdf (Viitattu 18.12.2015)

Kirjoittajat työskentelevät opetus- ja kulttuuriministeriössä, taide- ja kulttuuripolitiikan osastolla, kulttuurin vastuualueella.

Mirva Mattilan työtehtäviin kuuluu museo- ja kulttuuriperintöalan kehittäminen ja alan valtionavustukset, aineeton kulttuuriperintö ja maailmanperintöasiat.

Heli Talvitien työtehtäviin kuuluu Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän elämänlaatuverkoston toiminta, siinä erityisesti maaseudun kulttuuripalveluja koskevat asiat sekä kulttuuri osana alueiden kehittämistä.